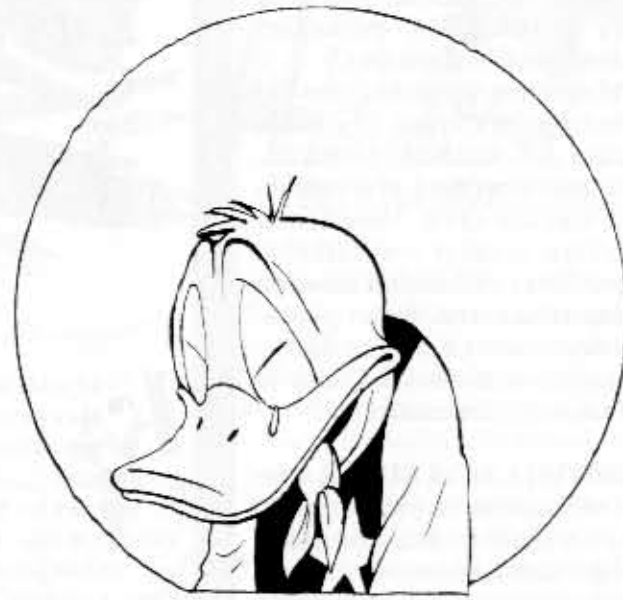

Carl-setä on poissa

Eino Korhonen

Maailmankuulu sarjakuvapiirtäjä Carl Barks kuoli 99-vuotiaana 25. 8. 2000 leumiaan, joka oli todettu runsas vuosi aiemmin. Hänen pitkä taiteellinen uransa hakee miten tahansa mitaten vertaistaan. Barks aloitteli pilapiirtäjänä samoihin aikoihin jolloin Charles Chaplin suunnitteli ensimmäisiä pitkiä mykkäelokuviaan. Viimeiset vesivärein tehdyt maalaukset on päivätty 1990-luvun loppuvuosiin. Pelkästään Disney-sarjakuvia hän teki yli 6 000 sivun verran, sen päälle lukuisia kansikuvia, käsikirjoituksia, pilakuvia ja muita sarjakuvia. Puhumattakaan sadoista eri aiheisista (ei pelkästään Disney-) öljyvärimaalauksista tai piirroselokuvakäsikirjoituksista.

Carl Barks syntyi 27. 3. 1901 lähellä Merrilliä, eteläisessä Oregonissa maanviljelijäperheeseen. Lapsuus syrjäisellä farmilla oli hiljaista ja yksinäistä, ainoana toverina isovelji Clyde. Carlin aloittaessa koulun, perhe muutti Midlandiin. Lyhyen aikaa he asuivat myös Santa Rosassa, Californiassa Carlin ollessa noin kymmenvuotias, missä hän nähtyään koulutoverinsa piirroksia sai halun oppia piirtämään.

Viisitoistavuotiaan Carlin koulunkäynti jäi kesken tämän äidin kuoltua, farmilla tarvittiin kaikki liikenevä apu. Kaikesta huolimatta Carl sai isältään luvan osallistua Landonin piirustuskoulun kirjokursseille. Vaikka kurssit jäivät neljään oppituntiin, sai hän niistä tärkeän kipinän tulevalle uralleen.

Ensimmäisen maailmansodan loputtua työt farmilla hellittivät ja 17-vuotias Carl koetti onneaan San Franciscossa yrittäen myydä pilakuviaan eri sano-

malehdille. Hän sai töitä kirjapainosta, muttei onnistunut vielä kauppaamaan piirroksiaan.

1920-luvun alkupuolisko oli kovan ruumiillisen työn aikaa, hän toimi mm. tukkilaisena, junakiskojen pulittaajana ja jopa autokauppiavana. Tämä sekalaisten töiden kauden on katsottu heijastuneen hänen myöhemmissä Aku Anka-tarinoissaan, joissa Aku nähtiin yhtä sekalaisissa töissä.

Lopulta, vuonna 1928 Barks onnistui saamaan töitään kaupaksi Galgery Eye Opener -lehdelle, jonka vakituiseen henkilökuntaan hän liittyi 1931. Disneyn etsiessä lisää työntekijöitä animaatiotalle, hän piirsi käytännössä kaiken Galgery Eye Openerin sisällöstä – hakea vakanssia. Muutama työnäyte vakuutti Disneyn ja Barks aloitti inbetweenerinä. Puolen vuoden kuluttua hän siirtyi kuitenkin tarinaosastolle, kehrittelemään lyhytfilmeihin tarinoita ja vitsejä. Jo tuolloin hän erikoistui Aku Ankaan.

Terveystyistä Barksin animaatioura jäi, hän ei kestänyt studioiden huonoa ilmanvaihtoa. Hän ei koskaan katunut lähtöään, sillä yksin työskennellessään hän saattoi päättää kaikesta itse.

"Omillani minulla oli mahdollisuus luoda jotain hyvää. Luullakseni yksi hyvän kirjoittamisen salaisuus on siinä, että kirjoittaja on yksikseen. En osaa kuvitella Hemingwayn tai Poen tai jonkun heidänkaltaisensa kirjoittavan jonkinlaisen ohjaamaan ja korjaillemaan pyrkivän komitean ympäröimänä. He työskentelivät yksin. Siksi heidän tuotantonsa oli niin lumovoimaista."

Carl siirtyi kanankasvattajaksi Heme-tiin San Jacinton lähelle, aikomuksenaan tehdä siinä sivussa sarjakuvia Western Publishing Companylle. Barksin ollessa

vielä Disneyn studioilla, oli yhteistyössä Jack Hannahin kanssa jo valmistunut käyttämättä jääneeseen elokuvakäsikirjoitukseen perustuva Donald Duck Finds Pirate Gold -niminen pitkä Anka-seikkailu. Kanankasvatus jäi, mutta vuodesta 1945 alkoi pitkä kymmensivuisten ankkatarinoiden sarja Walt Disney's Comics and Stories -lehdelle. Kanankasvatuskemukset jättivät kyllä jälkensä eräiseen erittäin kuuluisaan kymmensivuiseen.

Yksiuotteisesta ja luonteeltaan varsin mustavalkoisesta Aku Ankasta Barks kasvatti syvällisemmän hahmon ja loi tämän ympärille kokonaisen maailman. Ennen Barksia ei ollut Ankkalinnaa, Roope-setää, Hannu Hanhea, Pelle Pelotonta...

Pidempiä, 22-32-sivuisia seikkailutarinoita syntyi vuodesta 1945 lähtien Westernin Four Colour -sarjaan. Näiden Anka-seikkailujen esikuvina Barks kertoi käyttäneensä Floyd Gottfredsonin Mikki Hiiri -sanomalehtistriipejä.

"Yritin seurata Gottfredsonin luomaa tarinamallia, jossa Mikki ja kumppanit joutuivat hassuihin tilanteisiin, samalla kun he olivat vakavissa vaikeuksissa. Niistä he sitten selvisivät jollain koomisella tavalla".

Aku oli hankalaa Barksillekin. Joistakin alkukauden sarjoista voi löytää muutamia hahmoja, joita hän kopioi Gottfredsonilta. Sarjakuvalehdet ja sarjakuvat olivat 1945 vielä Barksille (kuten monille muillekin) varsin uusi asia ja hän kirjoitti ainakin Green Lantern-supersankarin luojalle Martin Nodellille kysyen neuvoa sarjakuvien tekemisessä. Nodellin osoitteen Barks oli saanut yhteiseltä tuttavalta.

Joka tapauksessa Barks omi tarinan kerronnan perusteet, rytmityksen taidon

ja kyvyn piirtää nopeasti ja lernokkaasti Disneyn piirrosfilmistudioilla työskenneessään. Osa tavoista säilyi hänellä oli tapana kiinnittää sarjakuvavärien luonnokset seinälle animaatioiden storyboardien tapaan.

Siten hän saattoi analysoida tarinansa kokonaisuutena, jotta näkisi mitä kohtauksia pitäisi muuttaa tai poistaa. Ja ennen ensimmäisenkään viivan piirtämistä hän luki skriptinsä parinkymmentä kertaa. Eräänlainen yhden miehen tarinapalaveri siis.

Barks siirtyi eläkkeelle sarjakuvien piirtämisestä 1966, mutta yhä senkin jälkeen valmistui käsikirjoituksia, erityisesti Sudenpentu-sarjakuviiin.

Eläkkeelle siirtymisen jälkeen fanit lopullisesti löysivät Barksin. Hän sai kirjeitä ympäri maailmaa, vaikka hänen osoitteensa ei ollutkaan yleisesti tiedossa. Faneilta tuli myös aloite ankkamaalaus-ten tekemiseen. Alun perin Barksin aikomuksena oli eläkkeellä ollessaan perehtyä kunnolla öljymaalaukseen taidemaalari- vaimonsa Garén opastuksella maisemia ja muutokuvia maalaten. Niitäkin syntyi, mutta 1971-76 valmistui ensimmäinen sarja ankkamaalauksia, joita Barks teki tilausten mukaan.

Joksikin aikaa Disney kielsi vuonna 1976 Barksia valmistamasta Disney-aiheisia tauluja. Sen sijaan Carl maalasi paljon sarjakuvamaisia ja disneymäisiä tauluja muun muassa fantasia- ja lännen-aiheista.

1980-luvun alussa lupa Disney-ankkakuvien tekemiseen helitti jälleen, kun niistä alettiin valmistaa lisenssinhaltijana toimivan Another Rainbow -yhtiön toimesta litografioita. Alkuperäistaulujen haluaisten lista oli jo niin pitkä että moinen järjestely oli tarpeen.

Myöhemmin litografioiden pohjalta valmistettiin myös korkealaatuisia pienoisteoksia ja jopa aito Fabergén muna! Carl Fabergén pojanpojan, Theo Fabergén valmistama The Scrooge McDuck Midnight Egg perustuu Barksin maalaukseen In the Cave of Ali Baba. Lontoossa valmistettua erikoisuutta tehtiin 250 kappaletta.

Barksin työnto ei näyttänyt laantuvan korkeasta iästä huolimatta. Hän palasi vielä käsikirjoittajaksi 1994 tehden tarinan Horsing Around the History.

Somewhere in Nowhere, 1997 valmistunut ja Pat Blockin piirtämä käsikirjoitus odottaa yhä julkaisuaan. Se julkaistaneen ensi kerran Italiassa Disney Tesori -kirjasarjassa marraskuussa 2000.

Barksin ei-Disney tuotantoon kuuluu yksi Putte Possu -, yksi Anselmi Panda -, kaksi Happy Hound/Lurppa - ja 29 Barney Bear-Benny Burro/Nalle Karhunen-Julle Jukuri -sarjaa vuosilta 1943-47. Lisäksi hän teki pari Lurppa-käsikir-

joitusta 1950-luvulla. Nämä työt eivät kuulu hänen parhaimmistaan, mutta ovat osana alkukauden sarjakuvatuotannosta mielenkiintoinen kuriositeetti. Nalle Karhunen -sarjoja saatiin suomeksi Tom ja Jerry -lehdessä 1980-luvun alussa ja Semic julkaisi niistä 1990-luvun alussa pari kauniisti väritettyä albumikoostetta.

Arvostetuimmat työnsä, joista hänet myös parhaiten tunnetaan, Barks teki aikanaan hyvin vähäistä arvostusta saaneisiin ns. funny animal -genren sarjakuvalehtiin. Sarjakuvalehdet ja niihin piirtäneet taitelijat eivät nauttineet kovin korkeaa arvostusta sanomalehtisarjakuvapiirtäjien joukossa, useimpien toiveena olikin aloittaa joskus oma sanomalehtistriippi.

Barksillakin oli tuon suuntaisia suunnitelmia. Vaikka hän ei saanutkaan signeerata omia sarjojaan, teki hän työnsä kunnon ammattimiehen tapaan niin hyvin kuin taisi. Sarjakuvat erottuivat siksi massasta ja olivat hyvin suosittuja, Walt Disney's comics and Stories -lehden miljoonamyynnin voi laskea Barksin ansioksi. Viisikymmentäluvulla suosio ylitti jopa supersankarit.

Barksin tuotanto on siitäkin merkittävä, että hän kirjoitti ja piirsi lähes kaikki tarinansa alusta loppuun itse. Amerikkalainen yleinen tapahan on, että yhden sarjakuvan tekemiseen osallistuu vähintään kaksi henkilöä, useimmiten kolme tai enemmänkin.

"Toisinaan saatoin saada tarinaehdotuksia joiltakulta. Saatoin ostaa jonkun idean. Kaikista noin 500 tarinasta, jotka kirjoitin, kutakuinkin kymmenkunta sai alkunsa jonkun toisen ideasta."

Barks on monessa yhteydessä maininnut halunneensa vain tehdä sarjakuvia, joita olisi itse mielellään lukenut ja yrittäneensä tehdä parhaansa, että lukija saisi koko sen kymmensenttisen edestä hupia ja seikkailuja, minkä sarjakuvalehdet tuolloin maksoivat. Myöhemmin hän oli yllätynyt kuultuaan niiden lukijakunnan olevan vanhempaa kuin oli kuvitellut.

Barksilla ei ollut aktiivisimpana työaikanaan aavistustakaan, että hänen sarjojaan käännetään kymmenille eri kielille ja että erityisesti Euroopassa hänen ankkansa ovat suosituimpia kuin USA:ssa. Barksilla oli onneksi vielä vanhoilla päivillään mahdollisuus nauttia tästä suosiosta ja arvostuksesta ensimmäisellä ulkomaanmatkallaan 1994, jolloin hänen hyväntulinen ja ikäisekseen ryhdikäs olemuksensa nähtiin kymmenkunnassa Euroopan maassa. Suomalaisia faneja Barks kehuu erikseen ja piti täällä ainoan julkisen nimikirjoitustilaisuutensa.

Ei liene liioiteltua väittää, että lähes jokainen suomalainen on joskus lukenut Barksia. Ensimmäinen vuonna 1951 ilmestynyt Aku Ankasta numero sisälsi hänen tarinansa Aku Ankasta koulusalapoliisina ja sen jälkeen jokainen sukupolvi on saanut hänen hänen sarjakuviaan. Aku Ankasta suomalainen suursuosio voitaneen sekin selittää Barksin sarjakuvilla. Koko 1950-luvun ajan lähes jokaisessa numerossa oli yksi hänen sarjakuvansa.

Disney legends -palkinto, Disneyn myöhästynyt kunnianosoitus yhdelle suurimmista työntekijöistään Barksille myönnettiin 1991. Roy E. Disneyn lausunto Barksin kuoleman johdosta oli toki kunnioittava, mutta Yhtiön henkeä kuvastava: "When it came to creating imaginative tales for Donald Duck, Uncle Scrooge and the other classic Disney characters, no one ever did it better." Siis nimenomaan Disneyn Roope-setä.

Heli kuolinpäivänä Barksin tuotannolle omistetun verkkosivun keskustelupalsta täyttyi ympäri maailmaa saapuneista surunvalitteleista. Sanomalehdet ja uutislähetys ympäri maailman panivat merkille vanhan ankkamestarin poismenon. Le Monde tosin kirjoitti hänen nimensä "Carl Banks". Carl Barksia jäivät kaipaamaan paitsi miljoonat lukijat ja fanit myös yksi elossaoleva tytär, neljä lastenlasta, kuusi lastenlastenlasta ja kahdeksan lastenlastenlastenlasta.

Barks-viestejä voi lukea osoitteesta:
<http://www.seriesam.com/barks/>

